

ԼԵՎՈՆ ՀԱԽՎԵՐՂՅԱՆԸ ԵՎ ՀՀ ԳԱԱ ԱՐՎԵՍՏԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ

2015 թ. մայիսի 1-ին ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտը բոլորում է իր հիմնադրման 57-րդ տարեդարձը: Այդ տարիներից 16-ը (1987-2003) ինստիտուտը քայլեց ՀԽՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ (1972), ՀԽՍՀ պետական մրցանակի դափնեկիր (1983), ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս (1996) **Լևոն Հախվերդյանի** (1924-2003) հմուտ ղեկավարությամբ:

1958-ին, երբ ստեղծվեց Արվեստի ինստիտուտը, նրանում գործում էր հինգ սեկտոր՝ երաժշտության, ճարտարապետության, կերպարվեստի, կիրառական արվեստի և, իհարկե, թատրոնի և կինոյի: Թատրոնի և կինոյի սեկտորում ընդգրկված էր հինգ հոգի՝ ավագ գիտաշխատողներ Գևորգ Գոյանը (0,5 դրույք) և Վահրամ Թերզիբաշյանը, կրտսեր գիտաշխատողներ Սաբիր Ռիզանը, Բաբկեն Հարությունյանն ու արդեն բանասիրական գիտությունների թեկնածու 34-ամյա Լևոն Հախվերդյանը:

Այդ օրվանից Լ. Հախվերդյանի կյանքն ու գիտաստեղծագործական ու գիտակազմակերպական գործունեությունն անխզելիորեն կապվեց գիտական հարազատ օջախի հետ: Այստեղ նա գրեց գրականության, թատրոնի ու լեզվի մասին իր շուրջ երեսուն գրքերն ու հարյուրավոր հոդվածները: Արվեստի ինստիտուտի հիմնադրումից ընդամենը 7 տարի անց՝ 1965 թ. փետրվարի 8-ին, ինստիտուտի դիրեկտոր Ռուբեն Զարյանի հրամանով Թատրոնի և կինոյի սեկտորի վարիչի պարտականությունները դրվում են Լ. Հախվերդյանի վրա, իսկ մեկ տարի անց՝ 1966 թ. մարտի 10-ին, մինչ այդ անցկացված մրցույթի արդյունքներով, նա հաստատվում է թատրոնի և կինոյի սեկտորի վարիչ՝ այդ պաշտոնում պաշտոնավարելով մինչև 1992 թ. հունվարի 1-ը: Այնուհետև Լ. Հախվերդյանը ղեկավարում է «Հայ թատրոնի պատմություն», «20-րդ դարի հայ թատրոնը» և «Հայաստանի և սփյուռքի թատերական արվեստի զարգացման միտումները և ոճական առանձնահատկությունները 20-րդ դարի հայ մշակութային կյանքի համատեքստում» թեմաները:

Թատրոնի և կինոյի սեկտորի վարիչ ընտրվելուց 1 տարի անց՝ 1967 թվականին, Լ. Հախվերդյանը պաշտպանում է դոկտորական ատենախոսություն՝ «Թումանյանի աշխարհը» թեմայով, և ստանում բանասիրական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան:

Լևոն Հախվերդյանը 1972 թվականին արժանանում է Հայաստանի արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչման, իսկ «Հայ թատրոնի պատմություն. 1901-1920» գրքի համար 1983-ին նրան շնորհվում է Հայաստանի պետական մրցանակ:

1987 թ. հոկտեմբերի 1-ին Արվեստի ինստիտուտի դիրեկտորը՝ ակադեմիկոս Ռուբեն Զարյանը, իր դիմումի համաձայն, ազատվում է զբաղեցրած պաշտոնից և նշանակվում Արվեստի ինստիտուտի տնօրենության

խորհրդական¹: Իր փոխարեն նա առաջարկում է Լևոն Հախվերդյանի թեկնածությունը: Եվ ահավասիկ ՀՍՍՀ ԳԱ փիլիսոփայության և բանասիրության բաժանմունքի ընդհանուր ժողովի որոշման համաձայն՝ 1987թ. հոկտեմբերի 1-ից ՀՍՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրեն է նշանակվում Հայաստանի արվեստի վաստակավոր գործիչ, Հայաստանի պետական մրցանակի դափնեկիր, բանասիրական գիտությունների դոկտոր Լևոն Հախվերդյանը:

1988 թ. փետրվարին Հախվերդյանը հանդես է գալիս «Արվեստի ինստիտուտի այսօրվա վիճակը և անելիքները վերակառուցման ճանապարհին» ընդարձակ զեկուցմամբ, «որը ներկայացնում էր հայ արվեստաբանության զարգացման մի լայն ծրագիր»²:

1988 թվականին Բտալիայում կայանում է հայ արվեստին նվիրված հինգերորդ սիմպոզիումը: Դրան հաջորդում է սիմպոզիումների զեկուցումների տպագրումն առանձին ժողովածուներով, որը զգալի ավանդ հանդիսացավ ոչ միայն հայ ճարտարապետության, այլև հայկական արվեստի ուսումնասիրության բնագավառում:

Ըստ էության, Բտալիայում կայացած միջազգային սիմպոզիումն ու 1989-ին Թբիլիսիում կայացած միջհանրապետական գիտական նստաշրջանն էլ դարձան Արվեստի ինստիտուտի Ոսկեդարի եզրափակիչ ակորդները: Դրանից հետո, հայտնի պատճառներով, խոսք անգամ չէր կարող լինել նման խոշորամասշտաբ ու թանկարժեք միջոցառումների մասին: 1992-ին նախատեսվում էր Երևանում անցկացնել հայ արվեստին նվիրված հերթական՝ վեցերորդ միջազգային սիմպոզիումը, սակայն... 1990-ականներին տեղի ունեցավ մարդկության պատմության մեծագույն ողբերգություններից մեկը՝ անհասկանալի հանգամանքների բերումով ու իրադարձությունների տարօրինակ խաղով փլվեց աշխարհի գերտերություններից մեկը՝ հզոր Խորհրդային Միությունը: Փլվեց... ու փլատակների տակ հայտնվեց նաև երբեմնի շեն ու բարգավաճ մեր հայրենիքը՝ Խորհրդային Հայաստանը: Ղարաբաղյան շարժման ու անկախության կարգախոսներով իշխանության եկած դեկավարության առաջին իսկ տարիները հայ ժողովրդի մերօրյա պատմության մեջ նշանավորվեցին ինչպես տնտեսական, այնպես էլ սոցիալ-հոգեբանական և հոգևոր օրեցօր սաստկացող ու խորացող ճգնաժամով: Երկիրն ընկղմվեց տևական խավարի մեջ:

Քայքայիչ ուժգին հարվածները զարկեցին նաև գիտությանը: Իր տարեգրության անկման շրջանը թևակոխեց և Արվեստի ինստիտուտը՝ երբեմնի հզոր ակադեմիական այդ հիմնարկը ստիպված էր լավագույն դեպքում քարշ տալ իր խղճուկ գոյությունը: Իսպառ վերացան գիտության զարգացման համար անհրաժեշտ պայմանները. անգամ Լևոն Հախվերդյանի աշխատասենյակում ջուրը բաժակում սառչում էր, իսկ աշխատանքի եկած գիտնականները ստիպված էին չջեռուցվող ու հոսանքազրկված շենքում

¹ Տե՛ս հրաման N 230, 1987 թ. հոկտեմբերի 8-ի, ՀՍՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի Հրամանագիրը, 1987, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի արխիվ:

² Հախվերդյան Լ., Կենսամատենագիտություն, Ե., 1996, էջ 19:

աշխատել ձեռնոցներով ու վերարկուներով: Պարզ էր ու ակնհայտ՝ ամեն ինչ արվում էր Հայաստանում գիտության վերացման ու գիտական ներուժի ոչնչացման նպատակով:

Եվ Արվեստի ինստիտուտը՝ հայրենի արվեստագիտության այդ վաստակաշատ ու ինքնատիպ օջախը, որը 1958-ին հիմնադրվել ու հետագա ավելի քան երեք տասնամյակների ընթացքում զարգացել էր բացառապես պետական հովանավորության և օժանդակության շնորհիվ՝ ծառայելով հենց հարազատ երկրին՝ մատնվել էր անտերության: Պետությունը երես էր դարձրել նրանից:

Սկսվում է ինստիտուտի գոյատևման դժվարին շրջանը... Եթե նախկինում ինստիտուտում ավելանում էին գիտական ստորաբաժանումները, ապա անկման այս տասնամյակում ինստիտուտը բզկտվում է:

1991 թ. սեպտեմբերի 17-ի N 98 հրամանով՝ ՀԳԱ նախագահության նույն թվականի հուլիսի 16-ի որոշման ու ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր պատմության և մշակույթի հուշարձանների պահպանության և օգտագործման գլխավոր վարչության պետի 1991 թ. սեպտեմբերի 13-ի N 256 հրամանի հիման վրա հոկտեմբերի 1-ից ՀԳԱ նախագահությանն առընթեր հուշարձանների համահավաքի բաժինը միացվում է ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր պատմության և մշակույթի պահպանության և օգտագործման գլխավոր վարչության հուշարձանների ուսումնասիրման գիտաարտադրական արվեստանոցին: Ի լրումն հիշյալ հրամանի՝ Համահավաքի բաժնի 22 աշխատակիցները համարվում են աշխատանքից ազատված՝ ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր պատմության և մշակույթի հուշարձանների պահպանման և օգտագործման գլխավոր վարչության համակարգ տեղափոխվելու կապակցությամբ:

1991-ին ինստիտուտի կյանքում տեղի է ունենում հերթական «բարեփոխումը». հոկտեմբերի 28-ի N 111 հրամանով՝ ի կատարումն ՀԳԱ նախագահության նույն թվականի մարտի 8-ի որոշման՝ 1992 թ. հունվարի 1-ից լուծարվում են ինստիտուտի բոլոր բաժինները: Լուծարված բաժինների աշխատակիցներն ազատվում են իրենց զբաղեցրած պաշտոններից, և ինստիտուտը 1992թ. հունվարի 1-ից անցնում է աշխատանքի համաձայնագրային համակարգի³:

ՀՀ մշակույթի նախարարության կազմում ստեղծվում է ազգային ֆիլմադարան, որը ստանձնում է Արվեստի ինստիտուտի կինոյի և հեռուստատեսության բաժնի գործառույթները: 1992 թ. մարտի 19-ի N 15 հրամանով այդ բաժնի որոշ աշխատակիցներ տեղափոխվում են ազգային ֆիլմադարան, որին անհատույց հանձնվում են բաժնի տեխնիկական սարքավորումները:

Շեշտակիորեն կրճատվում է ինստիտուտի գիտական անձնակազմը՝ անկախության հետ սկիզբ առած արտագաղթի օրեցօր ահազնացող ալիքի

³ Տե՛ս հրաման N 111, 1991թ. հոկտեմբերի 28-ի, ՀՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի Հրամանագիրը, 1991, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի արխիվ:

հետ արվեստագետների մի մասը հեռանում է հայրենիքից⁴, մյուս մասը, տեսնելով գիտնականի վարկանիշի արժեքաց անկումը հասարակության շրջանում և խուսափելով կիսաքաղց գոյության հեռանկարից (երբ առանց այն էլ չնչին աշխատավարձը ստանում էին մի քանի ամիս ուշացումով)՝ հեռանում է գիտությունից⁵: Ինստիտուտում մնում են նվիրյալները, նրանք, ովքեր խղճով ու ողորմելի աշխատավարձով իրենց գիտական ուսումնասիրություններն ավարտելուց հետո էլ ստիպված էին դեսից-դենից փող «մուրալ»՝ հերթական գիրքը լույս ընծայելու համար...

Պետությունն իսկապես երես էր դարձրել Արվեստի ինստիտուտից...

Սակայն Արվեստի ինստիտուտը գոյատևեց ու պահպանվեց:

Պահպանվեց՝ ամենից առաջ շնորհիվ ղեկավարության՝ տնօրեն Լևոն Հախվերդյանի, փոխտնօրեն Գևորգ Գյոդակյանի և գիտքարտուղար Արարատ Աղասյանի անձնուրաց ջանքերի:

Պահպանվեց՝ շնորհիվ ինստիտուտի գիտական անձնակազմի՝ արվեստագիտության նվիրյալների, ես կասեի՝ մերօրյա հերոսների, իսկական հայրենասերների, որոնք, արհամարհելով զրկանքներն ու կոշիկ տալով հանուն հայ արվեստագիտության ապագայի, շարունակում էին արարել: Այս դժնդակ տասնամյակում դոկտորական ատենախոսություններ են պաշտպանում Մուրադ Հասրաթյանը, Վիգեն Ղազարյանը, Մանյա Ղազարյանը, Լորեստա Դոլուխանյանը, Վանիկ Խաչատրյանը, Իրինա Դրամբյանը, Աննա Արեշատյանը...

Կարևոր քայլ է կատարվում հայկական ճարտարապետության պատմությունն ընդհանրացնող աշխատությունների ստեղծման ճանապարհին: 1996-ին ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ լույս է տեսնում ինստիտուտի ճարտարապետության պատմաբանների տասնամյակների քրտնաջան աշխատանքի արդյունքը՝ «Հայկական ճարտարապետության պատմություն» վեցհատորյակի անդրանիկ հատորը, որն ընդգրկում է Հայկական լեռնաշխարհի ճարտարապետական մշակույթը՝ հնագույն ժամանակներից մինչև վաղ միջնադար: Աշխատության մեջ հանգամանորեն ներկայացված են նախնադարյան համայնական հասարակարգի կառուցողական արվեստը, ուրարտական ճարտարապետությունը և անտիկ շրջանի ճարտարապետական մշակույթը՝ ներառյալ III դարը:

Հայրենական արվեստագիտական գրադարանը համալրվում է ինստիտուտի գիտնականների հեղինակած արժեքավոր ուսումնասիրություններով:

2000-ին Մոսկվայում հրատարակվում է Մուրադ Հասրաթյանի «Армянская архитектура раннего христианства» հիմնարար աշխատությունը՝ ռուսերեն և

⁴ Այդ թվում՝ Ռոբերտ Աթայանը, Մարգարիտա Տեր-Մինոնյանը, Արմեն Ղազարյանը, Կարեն Բալյանը, Լև Հակոբյանը, Դավիթ Դերոյանը և այլք:

⁵ Եթե ինստիտուտի անձնակազմը 1990-ի տվյալներով բաղկացած էր 116 հոգուց, ապա 2000-ին այդ թիվը կազմեց ընդամենը 75:

անգլերեն⁶։ Գիտականից զատ՝ կարևոր քաղաքական նշանակություն ունեցավ Մ. Հասարթյանի «Հայկական ճարտարապետության Արցախի դպրոցը» մենագրությունը (1992), որը, ըստ էության, Արցախի ճարտարապետական ժառանգության առաջին մասնագետ ուսումնասիրողի՝ դեռևս 1964-ից բազմաթիվ գիտարշավների ընթացքում կատարած չափագրումների և ուսումնասիրությունների արդյունքն էր։ Հեղինակը հակահարված տվեց աղբյուրների կեղծարարներին, որոնք ջանում էին օտարել արցախյան ճարտարապետությունը հայ մշակույթից։

Հայ թատրոնի պատմության շարադրման ճանապարհին լուրջ ներդրում էր Հենրիկ Հովհաննիսյանի «Հայ թատրոնի պատմություն. XIXդ.» ուսումնասիրությունը (1996), որտեղ հեղինակն ամբողջացնում է և տեսականորեն իմաստավորում XIX դարի հայ դրամատիկական թատրոնի ու թատերգության պատմությունը։ Հայ հին և միջնադարյան թատրոնի ուսումնասիրման բնագավառում կարևոր հանգրվան են Հ. Հովհաննիսյանի «Հայ հին դրաման և նրա պայմանաձևերը» (1990) և Գրիգոր Օրդոյանի «Թատրոնը Կիլիկյան Հայաստանում XII-XIIIդդ.» (1990) աշխատությունները։

Ընդհանրացնող աշխատություններին զուգահեռ՝ ստեղծվում են հայ արվեստի խոշորագույն դեմքերին ու հուշարձաններին նվիրված մենագրություններ, այդ թվում՝ Աննա Արևշատյանի ««Մաշտոց» ժողովածուն որպես հայ միջնադարյան երաժշտական մշակույթի հուշարձան» (1990), Արարատ Աղասյանի «Мартирос Сарьян. Раннее творчество» (1992), Ռուբեն Թերլեմեզյանի «Կոմիտաս» (1992), Վիգեն Ղազարյանի «Խորան-ների մեկնություններ» (1995), Արուսյակ Պետրոսյանի «Գերոնտի Թալալյան» (1995), Մարիամ Այվազյանի «Геворг Григорян» (1997), Կարեն Քալանթարի «Очерки о Параджанове» (1998), Արարատ Աղասյանի «Երվանդ Կոչար» (1999), Նիկոլայ Քոթանջյանի «Էջմիածնի ավետարանը» (2000), Բրինա Դրամբյանի «Торос Рослин» (2000) և Գևորգ Գյոդակյանի «Կոմիտաս» (2000) ուսումնասիրությունները։

Հայ ժողովրդի և այլ ժողովուրդների հետ ունեցած մշակութային առնչությունների ուսումնասիրության ասպարեզում Արվեստի ինստիտուտին առընթեր Շեքսպիրագիտության հայկական կենտրոնը 1997-ին հրատարակում է Վիլյամ Շեքսպիրի Երկերի լիակատար ժողովածուի երեք հատորները՝ Գիրք 1, Գիրք 2 և Գիրք 3։ Լույս է տեսնում Լիլիթ Երնջակյանի «Հայ-իրանական երաժշտական կապերի պատմությունից» աշխատությունը (1991)։

Հայ արվեստի դասականների ժառանգության գիտական հրատարակության ասպարեզում տևական շուրջ 15 տարվա ընդմիջումից հետո Լևոն Հախվերդյանի և Գևորգ Գյոդակյանի ջանքերով լույս են տեսնում Կոմիտասի երկերի ժողովածուի յոթերորդ հատորը՝ «Պատարագը» (1997), ութերորդ (1998), իններորդ (1999), տասներորդ (2000) և տասնմեկերորդ (2000) հատորները։

Արվեստի ինստիտուտը 1995 թ. հոկտեմբերի 12-14-ին Երևանում գումարում է Հայ արվեստին նվիրված հանրապետական 7-րդ, իսկ 1997թ. հոկտեմբերի 28-30-ին՝ 8-րդ գիտական կոնֆերանսները, որոնք կարևոր նշանակություն ունեցան ազգային արվեստագիտության հետագա զարգացման համար։

1996 թ. հուլիսի 2-4-ը Արվեստի ինստիտուտը Հայաստանի ազգային պատկերասրահի հետ համատեղ գումարում է Ռուբեն Դրամբյանի հիշատակին նվիրված գիտաժողով։ Ինստիտուտի առաջին տնօրեն Ռուբեն Զարյանի ծննդյան 90-ամյակը նույնպես նշվում է գիտաժողովով, որը տեղի է ունենում 1999 թ. սեպտեմբերի 14-17-ը։

⁶ **Асратян М.** Армянская архитектура раннего христианства, М., 2000. Посвящается 1700-летию принятия Арменией христианства.

ՀՀ մշակույթի նախարարության, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի, Հայաստանի կոմպոզիտորների և երաժշտագետների միության հետ համատեղ 1993 թ. հունիսի 3-4-ին գումարվում է Արամ Խաչատրյանի ծննդյան 90-ամյակին նվիրված գիտաժողով, իսկ Հայաստանի թատերական գործիչների միության և Երևանի թատերական և կինոարվեստի պետական ինստիտուտի հետ համատեղ 1999 թ. դեկտեմբերի 10-ին հրավիրվում է Պետրոս Ադամյանի ծննդյան 150-ամյակին նվիրված գիտաժողով:

ՀՀ ԳԱԱ պրեզիդենտ Ֆ. Սարգսյանի 1995 /թ. օգոստոսի 1-ի N 2401-324 միջնորդագրի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն որակավորման հանձնաժողովի նախագահ Արեգ Գրիգորյանի 1995 թ. օգոստոսի 8-ի N 126 հրամանով ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտում ստեղծվում է արվեստագիտության բնագավառի 016 մասնագիտական խորհուրդը հետևյալ կազմով՝ Հենրիկ Հովհաննիսյան (նախագահ), Վիգեն Ղազարյան (նախագահի տեղակալ), Արարատ Ադայան (գիտքարտուղար), Արամ Գրիգորյան, Յակով Խաչիկյան, Լևոն Հախվերդյան, Հրավարդ Հակոբյան, Լեմա Ներսիսյան, Էմմա Պետրոսյան, Լուիզա Սամվելյան և Մելա Քաջախյան:

Արվեստագիտության խորհրդին թույլատրվում է թեկնածուական ատենախոսությունների պաշտպանություններ անցկացնել Հայաստանի գիտական աստիճանաշնորհման անվանացանկի ԺԷ.00.01 - «Թատերական արվեստ, կինոարվեստ, հեռուստատեսություն», ԺԷ.00.03 - «Կերպարվեստ, դեկորատիվ և կիրառական արվեստ, տեխնիկական գեղագիտություն, դիզայն», ԺԷ.00.04 - «Արվեստի տեսություն» մասնագիտություններով:

Արվեստագիտության խորհրդին իրավունք է վերապահվում նշված մասնագիտություններով դոկտորական և ԺԷ.00.02 - երաժշտական արվեստ մասնագիտությամբ թեկնածուական ատենախոսությունների պաշտպանություններ կազմակերպել ԲՈՀ-ի թույլտվությամբ: Խորհրդի գործունեության ժամկետը սահմանվում է մինչև 1998թ. դեկտեմբերի 31-ը:

1999 թ. դեկտեմբերի 1-ից 016 մասնագիտական խորհրդի գիտական քարտուղար է նշանակվում արվեստագիտության թեկնածու Անահիտ Չոյանը:

1995-2003 թթ. 016 մասնագիտական խորհրդում տեղի է ունեցել դոկտորական 5 և թեկնածուական 15 ատենախոսությունների պաշտպանություններ: Ինստիտուտում շարունակվում է մասնագիտական կադրերի պատրաստումը՝ ասպիրանտուրայի միջոցով:

Կաթվածահար վիճակում հայտնված ինստիտուտի ասպիրանտուրա են ընդունվում 1995-ին՝ Արթուր Ավագյանը և Գարեգին Քոթանջյանը, 1997-ին՝ Աննա Ասատրյանը, 1999-ին՝ Սամվել Հովհաննիսյանը, 2000-ին՝ Սառա Նալբանդյանը և Գալուստ Հովսեփյանը՝ իրենց ապագան կապելով արվեստագիտության հետ ու զինվորագրվելով հարազատ գիտական օջախին: Այսինքն՝ ինստիտուտի միջին սերնդի գիտաշխատողները, որոնք այդքան քիչ են ակադեմիական համակարգում, արվեստագիտության ասպարեզում իրենց առաջին քայլերն են կատարել հենց Հախվերդյանի օրոք և Հախվերդյանի աջակցությամբ:

Արվեստի ինստիտուտը նախաձեռնում է արվեստի տարբեր ասպարեզ-ների ուսումնասիրությանը նվիրված «Արվեստագիտություն» պարբերա-կանի հրատարակությունը, որի առաջին պրակում (1998) տեղ են գտնում կերպարվեստի, ճարտարապետության ու երաժշտության պատմության ու տեսության հարցերի մասին ինստիտուտի երիտասարդ գիտական աշխատակիցների ուսումնասիրությունները: Պարբերականը շարունակություն չունեցավ, և միայն

անցած տարի՝ 2013-ին ինստիտուտը հրատարակեց «Երիտասարդ արվեստագետներ – 1» գիտական հոդվածների ժողովածուն, որը նախորդ պարբերականի արձագանքն էր:

Հախվերդյանը վստահում էր երիտասարդներին և ճանապարհի հարթում նրանց համար: Այս համատեքստում նա 1991 թ. հունիսի 1-ին ինստիտուտի գիտական քարտուղար է նշանակում կերպարվեստի բաժնի գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Արարատ Աղասյանին՝ հանձին նրա պատրաստելով իրեն փոխարինողին:

2002 թ. դեկտեմբերի 12-ին ինստիտուտը գրանցվում է ՀՀ պետական ռեգիստրում՝ որպես պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն: 2002 թ. դեկտեմբերի 12-ին հաստատվում է ինստիտուտի կանոնադրությունը⁷:

Լ. Հախվերդյանն իսկապես ապրում էր ինստիտուտով և մտահոգ էր նրա ապագայով: Եվ պատահական չէր, որ դեռևս իր ստեղծագործական ուժերի ծաղկման շրջանում նա արդեն գտել էր իր իրավահաջորդին, որն իր հետ շատ ընդհանրություններ ուներ, որն իր պես բուհն ավարտելուց հետո իր գիտաստեղծագործական կյանքը կապել էր Արվեստի ինստիտուտի հետ և իր պես՝ կրտսեր գիտաշխատողից աճեց մինչև տնօրեն:

Լևոն Հախվերդյանը վախճանվեց 2003 թ. փետրվարի 5-ին՝ երկարատև հիվանդությունից հետո: ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնում նրան փոխարինեց Արարատ Աղասյանը, որը և Լ. Հախվերդյանի կամքն էր:

Բսկ մեկ տարի անց՝ 2004 թ. նոյեմբերի 2-4-ին, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտը գումարեց ակադեմիկոս Լևոն Հախվերդյանի ծննդյան 80-ամյակին նվիրված գիտաժողովը: «Լրանում է Հախվերդյանի ծննդյան 80-ամյակը, - կարդում ենք Արարատ Աղասյանի խոսքում, - նրա հորելյանը մենք նշում ենք, ցավոք, առանց հորելյարի: Այսօր նա մեզ հետ չէ, սակայն նրա հոգին թնաձում է Արվեստի ինստիտուտի կամարների տակ և համոզվում, որ իր բացակա ներկայությամբ գիտական հարազատ օջախը շարունակում է գործել՝ վառ պահելով հախվերդյանական բարի ավանդույթները»⁸:

Եվ այսօր էլ, Լ. Հախվերդյանի մահից ճիշտ 12 տարի անց, Արարատ Աղասյանը շարունակում ու զարգացնում է իր նախորդի ավանդույթները՝ ինստիտուտում պահպանելով Ռուբեն Զարյան - Լևոն Հախվերդյանական համերաշխ ու ստեղծարար մթնոլորտը: Եվ վստահ եմ, որ երևելի անհատի՝ Լ. Հախվերդյանի հոգին այսօր թնաձում է հարազատ ակադեմիայի կամարների ներքո բավարարված, որ իր գերմարդկային ճիգերի շնորհիվ պահպանված թանկագին ինստիտուտն այսօր լիաթոք շնչում և արարում է:

ԱՄՍՏՐՅԱՆ Ա. Գ.

⁷ Տե՛ս Գանոնադրություն «Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի արվեստի ինստիտուտ» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության:

⁸ Տե՛ս Ակադեմիկոս Լևոն Հախվերդյանի ծննդյան 80-ամյակին նվիրված գիտաժողով, հիմնադրույթներ, Ե., 2004, էջ 5: